

Els arxius eclesiàstics a la diòcesi de Girona

Les activitats pròpies de l'Església catòlica —atenció pastoral als seus fidels, relacions amb el món civil, vida interna de les comunitats, gestió dels seus recursos econòmics— fan que produeixi documentació ja des del segle IV. Des de ben aviat es mostra interès en la conservació adequada d'aquesta documentació, de manera que a partir del segle V trobem responsables de la biblioteca i l'arxiu. I ja des de l'edat mitjana diverses disposicions demostren l'interès per conservar apropiadament la documentació de les parròquies. El Concili de Trento (1563) recull aquesta preocupació, i prescriu que els rectors confeccionin i guardin a casa seva el registre de matrimonis i de baptismes. Diferents papes, fins a l'actual, han reglamentat sobre l'organització, conservació i accés dels arxius. I el Codi de Dret Canònic conté canons específics d'aquest tema.

La diòcesi de Girona actualment està formada per 387 parròquies i 16 annexos (comarques del Gironès, Alt Empordà, Baix Empordà, Garrotxa, Pla de l'Estany, Selva i nord del Maresme). S'administra des de la Cúria diocesana, que té la seva seu a la ciutat de Girona. Cadascuna de les parròquies, delegacions o institucions dependents del Bisbat dona lloc a fons documentals diversos, i l'especificitat de les seves activitats fa que generin unes tipologies documentals ben pròpies i molt riques, amb grans possibilitats per als estudis històrics, demogràfics, de la llengua, de la toponímia...

És el cas del arxiu parroquials. Contenen uns fons molt preuats, els registres sacramentals. Es tracta de registres on s'anota l'administració de sacraments als fidels de la pròpia parròquia. A

M. Teresa Cebrià

Catalunya es generalitzen a partir de mitjan segle XVI, després de disposicions episcopals i del Concili Provincial de Tarragona, que en prescriuen la necessitat, i sobretot amb les normatives del Concili de Trento. Així s'imposa l'obligació de portar llibres de baptisme, òbits, matrimonis, confirmacions i compliment pasqual, fet que dona lloc al que ara anomenem sèries documentals. En aquests registres s'anota el nom de la persona que rep el sagrament, els noms dels pares i dels padrins, l'estat civil, el veïnatge i sovint la professió i el lloc d'origen. Això fa que siguin d'una importància cabdal per a estudis demogràfics, i de fet cobreixen els censos abans de la seva aparició.¹

Cal fer notar que des de 1992, per una disposició diocesana, es passa del tipus d'enregistrament d'actes al d'anotacions. Aquest sistema és molt més simplificat, i delimita molt més les dades que hi podrem trobar.

Gràcies al caràcter de notaris locals, de creació episcopal, que desenvoluparen els rectors, també formen part dels fons parroquials llibres de testaments, de capítols matrimonials i de contractes.

Una altra part important és la documentació referent a l'administració dels seus béns, pergamins, llibres d'obra, de fundacions, de confraries i de beneficis.

Actualment la majoria de fons parroquials de més de cent anys estan dipositats a l'Arxiu Diocesà, tot i que cada parròquia en conserva la titularitat. Els casos de destrucció en conflictes bèl·lics, la possibilitat de pèrdua de la documentació en parròquies sense rector o la voluntat de facilitar l'accés a estudiosos i investigadors són els motius de diverses disposicions, des del segle

XIX, destinades al trasllat d'aquests materials a l'Arxiu Diocesà. De les més recents podem destacar la de 1939, que fa obligatori el trasllat dels pergamins, les recomanacions de 1976 i 1977 sobre el trasllat dels arxius de parròquies sense capellà, i la de 1986, que actualitza les anteriors.

Algunes parròquies, com les de Sant Esteve d'Olot, Torroella de Montgrí i Arenys de Munt, poden garantir la bona conservació del seu arxiu i l'accés d'investigadors, i per això s'han vist eximides de l'obligatorietat del trasllat. Cal destacar que aquesta última parròquia ha realitzat i publicat el seu inventari², mentre que a Sant Esteve d'Olot s'està inventariant i ordenant la documentació de tipus musical. En alguns casos s'ha recuperat la documentació que havia estat lliurada anteriorment a l'Arxiu, com a les parròquies de Palau-saverdera i Palamós.

Un capítol a part el forma la documentació produïda per la Cúria en la gestió tant pastoral com patrimonial de tota la diòcesi. El Codi de Dret Canònic estableix que el responsable últim de l'Arxiu de la Cúria és el secretari general-canceller³. La documentació antiga està dipositada a l'Arxiu Diocesà, que té les funcions d'arxiu històric. S'hi apleguen també fons d'institucions, monestirs, esglésies i confraries, a més dels esmentats arxius parroquials. Cronològicament abraça del segle IX al XX, i físicament ocupa 725 metres lineals de prestatgeria, a més dels armaris de pergamins. Inclou nombrosos repertoris i inventaris de sèries, així com gairebé 14.000 pergamins registats individualment⁴, i recentment se n'ha editat la *Guia-inventari*⁵, una eina que sens dubte serà de gran utilitat per als nombrosos investigadors que el consulten. Només fullejant aquesta publicació ens podem adonar de la riquesa dels fons, amb sèries extensíssimes tant en el temps com en volum, i que tenen possibilitats molt diverses quant a temàtica d'investigació.

Periòdicament algun rector fa la transferència de la documentació de les seves parròquies; és el cas de les de Caldes de Malavella, Ordís, Pals, Sarrià de Ter, Siurana i Torrent, tan recents que no apareixen en la nova *Guia-inventari*.

L'Arxiu Diocesà és atès per l'arxiver diocesà i per un auxiliar. L'any 1998 va rebre 984 usuaris. La sala de consulta està ubicada al Seminari Diocesà, juntament amb la Biblioteca del Seminari. És ben sabut el problema de la ubicació dels dipòsits, actualment situats en un edifici diferent del de la sala de consulta, fet reiteradament denunciat per l'arxiver diocesà. La voluntat del Bisbat és trobar-hi una solució definitiva, ja que l'Arxiu és un servei que ofereix l'Església a tothom, i que alhora ha de garantir l'òptima conservació dels seus fons. S'està estudiant des de fa temps una nova ubicació dels dipòsits, però és una decisió complexa i en la qual intervenen també altres institucions. Esperem que ben aviat podrem celebrar la fi de la llarga controvèrsia.

La documentació activa i semiactiva de la cúria es conserva a la seva mateixa seu. Des de 1996 s'organitza en l'Arxiu Administratiu. Fins a aquesta data cada organisme o delegació del Bisbat havia conservat en el seu mateix despatx, de manera més o menys organitzada, la documentació pròpia. Però el volum creixent va fer evident la necessitat d'una organització global i sistemàtica. Per això s'ha agrupat en un sol dipòsit, que en el nou edifici de la cúria ha estat degudament equipat, s'ha inventariat i se n'ha realitzat un quadre de classificació. Algunes sèries estan ja catalogades. Mitjançant el suport informàtic es gestiona de manera conjunta a la creació i circulació interna d'expedients i documents administratius. L'Arxiu Administratiu actualment té 128 metres lineals. És un servei destinat a les oficines de la cúria i és atès per l'oficial arxivera.

*Prestatgeries
de l'Arxiu
Administratiu
del Bisbat
de Girona.*

En diferents sèries documentals hi ha fotografies, com en els expedients de remodelacions i restauracions d'esglésies o en els inventaris de béns mobles de les parròquies. A més, des de 1976 s'enregistren en fotografia o en film tot tipus d'actes, celebracions i activitats de la diòcesi. Tot això forma un important fons d'imatges, que actualment està en gran part sense descriure i sense les millors condicions de conservació. Per això s'està estudiant un sistema específic i global per a la gestió, descripció i conservació de les imatges.

L'altre gran arxiu del Bisbat de Girona és l'Arxiu Capitular de la Catedral. Està ubicat en les dependències de la mateixa catedral. Cronològicament abraça del segle IX al XX. És destacable la seva sèrie de pergamins, uns 12.000, dels quals 26 són anteriors a l'any 1000, 107 són del segle X, i 449 del segle XII; corresponen a les diferents seccions o administracions de la catedral. Pel que fa a la documentació en paper, trobem sèries corresponents a la gestió directa de l'entitat, com la d'Actes Capitulars (des de 1363); la de Llibres d'Obra (des de 1367), on es pot resseguir tot el que fa referència a la construcció de l'edifici, des del finançament al tipus d'artesans que hi treballaren; les de les Pabordies, Sagristies, Beneficiats, Obres Pies; o la de Música, una important col·lecció de peces manuscrites originals o copiades. Cal que destaquem també la importància dels cartorals dits *Llibre Gran de la Sagristia Major* (s. XIII), i el *Llibre Verd* (s. XIV-XVI). Però també hi trobarem molta informació referent a les relacions de la catedral amb el municipi o organismes civils, i amb altres entitats eclesiàstiques o parròquies que per diversos motius tenien un lligam amb la catedral, com la sèrie de Capellanies, molt útil per estudiar la història local de les més de 90 parròquies del Bisbat de les quals la catedral tenia el dret de patronat; la sèrie Vestuari, amb part dels llibres i documents relatius a l'Almoina del Vestuari, que es troba dis-

La Casa Carles, seu de l'Arxiu Administratiu del Bisbat de Girona.

- 1.- Els registres sacramentals són estudiats per J. Nadal i J. Busquets, al mateix temps que inventarien els de les parròquies gironines, en la seva publicació *Les possibilitats de la demografia històrica a les comarques gironines: inventari dels arxius parroquials de la diòcesi*, Colecció de Monografies del Instituto de Estudios Gerundenses, núm. 4, Girona, 1975.
- 2.- Francesc Forn i Salvà, *Guia inventari de l'arxiu parroquial d'Arenys de Munt*, Barcelona, 1992.
- 3.- Els cànons 486-491 es refereixen de manera específica i amb normes molt precises a l'Arxiu de la Cúria, el Diocèsà i els parroquials.
- 4.- Recentment s'han inventariat els pergamins de Sant Feliu, un conjunt de 3.018 unitats que van des de l'any 1119 al 1783.
- 5.- Josep M. Marquès, *Arxiu Diocèsà de Girona. Guia-inventari*, Girona, 1998.

persa entre l'Arxiu Històric de Girona i l'Arxiu Capitular; o la sèrie de la Pia Almoina del Pa de la Seu, avui fragmentada entre l'Arxiu Diocèsà i l'Arxiu Històric de Girona.

No es tracta d'enumerar-ne totes les sèries, però amb aquests exemples ens podem fer una idea de la riquesa d'aquest arxiu. Actualment rep entre 250 i 300 usuaris anualment, i compta pel que fa a personal amb el canonge arxiver i director de l'arxiu, i amb un arxiver.

Fins aquí aquesta pinzellada sobre els arxius eclesiàstics a la nostra diòcesi. N'hem fet un repàs molt general, on hem pogut entreveure la riquesa dels seus fons i el conseqüent interès a conservar-los, posar-los a l'abast de tothom i dotar-los dels equipaments i tècniques arxivístics actuals. Tanmateix aquest interès és exigible. I tot i les seves mancances, els arxius són un important servei que ofereix l'Església.

M. Teresa Cebrà i Llistosella és oficial arxivera de l'Arxiu Administratiu del Bisbat de Girona.